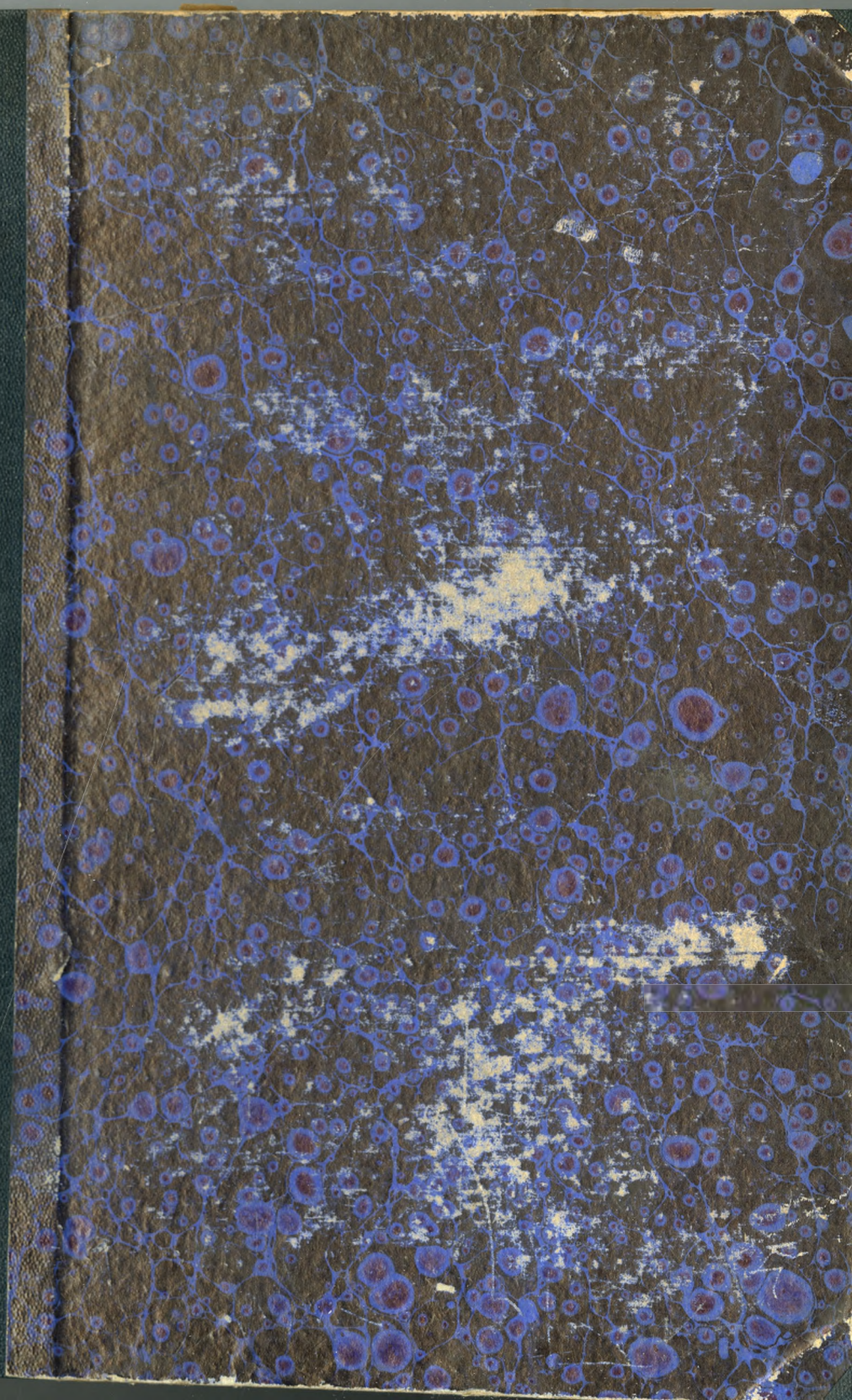


Politikai
röpiratok.

56.



56
430

13/10.

Gróf

ANDRÁSSY GYULA

MINISTERELNÖK

VÁLASZTÓI ELŐTT

TARTOTT

BESZÉDE.

3.

PEST,
RATH MÖR.

1869.

616f1200764914



ANDRÁSSY GYULA

MINISZTER

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1812

DE-BALLAGI GÉZA

Habár némi természetes elégtételt találhatnék annak elősorolásában, a mi történt, mióta önök e kerület képviselével megtisztelni méltóztattak, — mégis ne várják tőlem, hogy én a kivívott eredményeket számítsam fel, és azok fontosságát emeljem ki.

Nekünk a jövőt és a teendők halmazát kell tekintenünk, és ha ezt tesszük, az érzés, mely engem meglep, az, hogy még igen csekély az, a mi történt.

Azonban azt hiszem, nem lesz szerénytelenség részemről, ha midőn önöknek működéséről számolni kívánok — szó szerint idézem azt, mit az ellenzék egyik tisztelt vezére a mult országgyűlés eredményeiről választóinak mondott.

„Midőn három évvel ezelőtt először volt szerencsém önök előtt azon kéréssel felszólalni, hogy ha politikai nézeteimet helyeslik, országgyűlési képviselőjük megválasztásánál bizalmukkal tiszteljenek meg: akkor még az 1848—9. esztendei szabadságharc szerencsétlen kimeneteléből merített hadifoglalás, és állítólagos jogvesztés ürügyére alapított absolut hatalom ólomsúlylyal nehezedett a hazára; Magyarországnak uralkodója igen, de sem alkotmánya, sem törvényes királya, sem törvényhozása nem volt; sőt Magyarország mint ország nem

is létezett; mert önkényesen kizsákmányolható egyszerű tartománya volt az egységes osztrák császárságnak; társországaink Erdély- és Horvátország elszakítva tőlünk, s a fondorkodás legkárhózatosabb eszközeivel felingerelve: ugyanannyi, ellentünk irányzott erődei voltak ellenségeinknek; idegen hatalom vetette ki tetszés szerint megállapított költségvetés alapján az ország polgáira az adót, a sajtó le volt bilincselve, a törvényhatóságokban, megyékben, városokban idegenek, vagy a törvénytelen hatalom szolgálói bitorlották az önkormányzati jogot; általános pangás, tétlenség uralkodott a társadalom, ipar és kereskedés terén.

„Most, három év elteltével, törvényesen koronázott király ül Magyarországnak királyi székén; Magyarországnak alkotmánya van, felelős ministeriuma vezeti kormányzatát, országgyűlése alkotja a törvényeket, Magyarország nem tartománya többé az osztrák császárságnak, a kibékült Horvátország, a Magyarországgal egyesült Erdély visszaléptek a magyar birodalom kapcsolatába, az országgyűlés állapítja meg az ország költségvetését és szavazza meg évről évre az adót, a sajtó a törvény oltalma alatt áll, szabadon választott törvényes tisztviselők és képviselő-testületek igazgatják a törvényhatóságokat; haladás, élénkebb mozgalom tapasztalható az ország számos vidékein, a társulatok, ipar és kereskedés térein.“

Nem én mondom ezt, hanem az ellenzék egyik vezére: Ghyczy Kálmán — és ez bizonyosága annak, hogy politikai elleneink közül is azok, kik a méltányosságot nem akarják egészen szem elől veszíteni, kényszerítettnek beismerni, hogy az országgyűlés fontos és örvendetes eredményeket tud felmutatni.

De ha elismeri az ellenzék az eredményeket, vannak politikai ellenfeleink között, kik azt hiszik, hogy el lehetett volna

érni az előnyöket a terhek nélkül, melyeket az ország elvállalt. Ezeket arra vagyok bátor figyelmeztetni, hogy az efféle számítások az életben többnyire csálnak. Szabadjon erre nézve egy hasonlattal élnem.

Ha valakitől azt kérdik: ha egy háztetőn 10 veréb ül, s abból kettőt lelőnek, hány marad ott? — lesznek, kik azt fogják mondani: nyolcz. — Pedig ha gyakorlatban kísértik meg, azt fogják tapasztalni, hogy egy sem marad, mert — a többi elrepül.

Azt tehát, hogy el lehetett volna érni az előnyöket a terhek nélkül, nem fogadhatom el; de másrésről távol van tőlem, az eredmények érdemét azoknak követelni, kik az országot jelenleg kormányozzák. — Nem az egyének, kik kormányoznak, hanem a rendszer, mely szerint az ország kormányoztatik, teremtette a kedvező helyzetet.

Hogyan lehet ezt a jövőre is biztosítani? Azt kell fentartani, a mi alkotta — nem az egyéneket értem ez által, hanem az önkormányzatot úgy mint most létezik, vagyis a parlamentáris rendszert.

Ez teszi lehetetlenné az összeütközést a fejedelem és a nemzet között, ez ad biztosítékot a nemzetnek, mert az ország sorsát saját kezébe helyezi.

De az ugynevezett parlamentáris kormányzat nincs és nem lehet decretálva semmi törvény által. Nem egyéb az, mint a kormányzatnak oly módja, mely csak ott létezhetik, hol az alkotmányosság a tökély legnagyobb fokát érte el. Ennek pedig első föltétele az alap elismerése, melyen az alkotmány áll. A parlamenti kormányzat fentartása tehát nemcsak a fejedelemtől és azoktól, kik bizonyos időben a kormányon vannak, hanem az ellenzéktől is függ. Parlamenti kormányzat csak ak-

kor van biztosítva, ha az ellenzéknek oly programja van, melyet, ha kormányra jön, keresztül is tud vinni.

Mit akar a mostani ellenzék? Mit akar: azt tudtomra nem tudja senki, és ez kétségtelenül nagy baj egy pártnál, mely a választásoknál egész erélylyel igyekszik többséget szerezni magának. De annyit körülbelül tudunk, hogy mit nem akar. Nem akarja a delegatiót, nem akarja a közös miniszteriumot.

A kérdés tehát az: jó és helyes-e magában ezen program, és elfogadható volna-e a jövő kormányzat alapjául, ha az ellenzék a választásoknál többségbe találna jönni?

Mindenekelőtt a delegáció nem kell az ellenzéknek. Az ellenzék, midőn a delegáció intézményét akarja eltörölni — habozás nélkül merem kimondani — a magyar alkotmányt legerősb biztosítékától akarja megfosztani. A delegáció a legtermészetesebb érintkezési mód ugyanegy fejedelem két állama közt, melyeknek közös érdekeik vannak, de közös törvényhozásuk nem lehet.

A delegáció egy nemzetközi bizottság, mely a paritás alapján határoz a közös ügyek és csakis azok felett, és sokkal több biztosítékot ad a nemzetnek, mint azt a diplomácia, vagy a miniszterium utjáni elintézés nyújthatná.

Miután törvényt nem hozhat, nem válhatik parlamentté, hanem megtartja a nemzetközi érintkezés jellegét, mint ezt a gyakorlat már is mutatta. Én azt oly intézménynek tartom, mely hivatva van a jövőben más országnak például szolgálni. — Én részemről elfogadnám bármely más országgal is, melynek velünk most vagy jövőben közös védelmi és kereskedelmi érdekei vannak, azon föltétel alatt, hogy egyenlő legyen a teher és egyenlő a jog.

Ha valaki azt mondja: az intézmény föltételei nem előnyösek reánk nézve, annak azt válaszolom: Mi jelenleg 30 per-

centet fizetünk a közös költségekhez, és annyi jogunk van, mint azoknak, kik 70 percentet fizetnek. Ha tehát Magyarország ellenei támadnák meg a delegáció intézményét, megfoghatnám; de ha a *magyar* ellenzék akarja megszüntetni, akkor vagy azt kell hinnem, hogy nem komolyan akarja azt, vagy nézetem szerint az ellenzék azon színvonalra helyezi magát, a melyen Amerika őslakosai voltak, midőn először jöttek a fehér idegenekkel érintkezésbe — maguk hozták cserébe az *aranyat*, melynek becsét nem ismerték, a *tükrökért*, melyekben magukat láthatták.

De ez állapot elmúlt Amerikában és el fog mulni nálunk is, ha az ellenzéknek ideje lesz gondolkozni a közös ügyek rendezésének célirányossága fölött.

Egyébiránt legjellemzőbb erre nézve, hogy a delegációk intézménye egyaránt népszerűtlen a bécsi centralisták, a foederalisták és a magyar ellenzék előtt.

A másik intézmény, melyet az ellenzék meg akar szüntetni, a *közös ministerium*.

Maga az ellenzék elismeri, hogy Ő Felsége összes monarchiájának csak egy külképviselete lehet. Nem lehet ugyanegy udvarnál egy osztrák és egy magyar követ, mert vagy ugyanegy utasításuknak kellene lenni, és akkor *egy* fölösleges, vagy külön utasításuk volna, és akkor egymást paralyzálnák. Svécziának és Norvégiának, hol a dualismus a legvilágosabban van kifejezve, csak *egy* külképviselete van, és nem is lehet ez másképen, mert alkotmányos fogalmak szerint — így van ez Angliában is — a követ nem az országot képviseli, hanem a fejedelmet, kinek hivatása az országot személyesíteni a külföldön. — De ha a külképviselet közös, közösnek kell lenni a külügyministernek is.

A közös külügyminister tehát csak akkor válnék fölöslegessé, ha Ő Felsége valamely titkára által vitetné a külügyeket és pedig absolut módon. — De akkor azután csakugyan lehetne mondani, hogy a nemzetnek jogai a külügyekre nézve fel vannak adva.

Kell tehát közös külügyminister. Miután pedig ez nem felelhet az országgyűléseknek, melyeknek egyike Pesten, másika Bécsben székel és melyek összevéve négy házból állanak, centralparlamentet pedig Magyarország nem akar: vagy a felelősségről kell lemondani, vagy szükséges a közös ministerium és az országgyűlési bizottságok, vagyis delegatiók, melyeknek irányában felelősnek kell lennie.

Az ellenzék programjának e két pontja tehát határozottan nem jó. Legjobb tulajdona az, hogy lehetetlen.

Az most tehát a második kérdés: vajjon, ha daczára ennek, az ellenzék a választásoknál többségbe jönne, kormányképessé válhatnék-e az ezen program alapján?

Ő Felsége uralkodása alatt két közjogi különállással bíró állam, illetőleg államterület létezik; százados összeütközések és nehézségek után sikerült bizonyos megállapodást létrehozni, mely a két állam egymás iránti viszonylatának kölcsönösen elismert alapjául szolgál; egyszersmind pedig a közös fejedelem állását is biztosítja mindkét rész irányában, kijelölvén az utat, melyen az osztrák császár nem jöhet többé ellenkezésbe a magyar királylyal. (Éljen! Helyes!)

Vajjon elfogadhatna-e e közös uralkodó kormányzati alapul egy oly programot, mely mindezt fenyegeti vagy felforgatja, a nélkül hogy biztosítékokat volna képes nyújtani egy újabb egyezség létrehozása iránt?

Kérdem, mit mondana Magyarország, ha a Lajthán tul a választások után többségbe jönne egy oly párt, mely osz-

tozván a magyar ellenzék nézetével annyiban, hogy a jelen egyezmény nem jó, annak helyébe egy más rendszer, például ismét a februári alkotmánynak vagy ahhoz hasonlóknak életbe léptetését tűzné ki programjául, Ő Felsége pedig osztrák császári minőségében ezen pártból alkotná kormányát? Vajjon nem mondaná-e mindenki ez országban, hogy az osztrák Császár ezen tette a magyar Király országainak alkotmányát fenyegeti? (Ugy van!)

Mi pedig egy irányban áll, az áll a másik irányban is. E nélkül nincs paritás. (Helyes!)

A parlamentáris kormány főfeltétele tehát itt, valamint a Lajthán tul : az egyezmény útján elfogadott törvények kölcsönös fentartása.

A mi ellenzékiünk tehát mostani programja alapján nemcsak hogy nem kormányképes, hanem egészen át kell alakulnia, ha egyáltalában mint ellenzék is hasznos akar lenni. (Ugy van!)

Volt idő, midőn nem lehetett nyílt párhuzamot vonni a mult és jelen között, mert a magyar alkotmánynak akkor még sok ellenei voltak a Lajthán tul; most már el van fogadva az alap, a nyílt szó tehát nem árt, sőt szükségcs.

A különbség a mult és jelen között az, hogy a mit Magyarország a multban csak a papiroson birt, azt most valósággal és a monarchia másik része által is elismert alapként bírja. (Éljen! Helyes!)

Magyarország helyzete a kiegyenlítés előtt hasonlított azon — sajnos — még most is nagyszámu nemes ember helyzetéhez, kinek ládájában van a királyi donátio pergamentje, mely őtet valamely nagy birtok névleges urává teszi, de ki a néven és a pergamenten kívül a birtokból mentül kevesebbet bir. (Ugy van!)

Hosszu per után, melynek folytán az erőszak is megkísér-
tetett mindkét részről, most barátságos egyezség útján lépett
a birtokba, és pedig csupán oly föltételek mellett, melyek arra
szükségesek, hogy a szomszédal jó viszonyt lehessen fen-
tartani, — és most jönnek némelyek és azt mondják: utasítsd
vissza a barátságos egyezséget és folytasd a pert! — Ez oly
tanács, melyet az *ügyvédek* szoktak adni, kiknek foglalatossá-
guk nincs (vilharos tetszés, éljen és taps); de hiszem, hogy ezt
a nemzet, mely nem pert keresett, hanem birtokát, — nem fogja
elfogadni. (Ugy van!)

Nem sérelmi politikát folytatni, hanem a haladás terén
előre menni, — ez a mi feladatunk, ha nem akarunk elmaradni
végképen minden más nemzet mögött. Haladnunk kell tehát,
de nem csak haladnunk, hanem sebesen és idővesztés nélkül,
— mert a megállás: halál, melytől semmi irott jogok nem
mentenek meg. (Helyes, ugy van!) Ha kérdezik: mi irányban?
válaszom az: a meglevő alapon, — se jobbra, se balra, hanem
egyenesen előre. (Tartós éljen!)

És ez a különbség köztiünk és az ellenzék között, mely-
nek minden árnyalata különböző módozatokkal, de egyaránt
az alig megszerzett jogalap változtatását tűzte ki feladatául.

És mivel támogatja az ellenzék ezen, a haladást lehetet-
lenné tevő és mindent koezkáztató programmját? Átalános,
nagyhangzatos frázisokkal (Ugy van!), melyek csak azokat
vezethetik tévuttra, kiknek nincs idejük a dolgok mélyébe ha-
tolni. (Ugy van!)

Azt mondják: mi feladtuk az ország függetlenségét.

A kormány Magyarország függetlenségét semmiben sem
áldozta föl, és erre soha fel sem is hivatott, de egy dolgot
mindig szem előtt tartott, és ez az, hogy Ő Felsége a magyar
korona mellett bírassa többi országait és tartományait is.

(Helyes!) E nélkül természetesen sohasem jöhett volna létre azon kölcsönös bizalom, mely már eddig is annyi nagy eredményt teremtett. Hogy ezt tegye, — kívánta a *pragmatica sancti*óból keletkezett köteletség; — de ha ez soha nem létezett volna is, — kívánta mindenekelőtt Magyarország saját érdeke. (Ugy van, éljen!)

Az ország függetlenségét tehát nem áldozta fel a kormány; de van egy neme a függetlenségnek, mely nem önállóság többé, hanem elszigeteltség, s mely elhagyatottságra vezet (Hosszas viharos tetszés), e nemét a függetlenségnek sohasem kereste a kormány. (Helyes; éljen!)

Mondják, hogy a közös ügyeket mi találtuk fel, és ezáltal Magyarország beolvasztását készítettük elő.

Magyarországnak közös ügyei az összes monarchiával mindig voltak; a különbség csak az, hogy 1867 előtt mások intézték el ezeket nálunk nélkül és ellenünk, most pedig mi intézzük el közösen azokkal, a kiket illet. (Helyes.)

Ha valakinek jobban tetszik az előbbi állapot, az az izlés dolga. (Derültség.)

A 48-diki alkotmány is elismerte a közös ügyeket, és az azokra való felügyelést az Ő Felsége melletti miniszterre bízta (ezek a törvény szavai); de elmulasztá arról gondoskodni, hogy szavának nyomatékot szerezzen. Az Ő Felsége melletti minisztert vagy a „vétó“ joggal kellett volna felruháznia, s akkor Lengyelország sorsa áll előttünk; vagy „vétó“ nélkül képviselte volna az országunk közös ügyeit, és akkor Magyarországnak legtökéletesebb alárendeltsége lett volna kétségtelenül az eredmény. (Ugy van!)

A 48-diki törvény e hiányát pótolta a 67-diki 12-ik törvényezikk, midőn felállította a delegatiót.

Mondatik továbbá, hogy mi feladtuk a magyar hadsereget. Erre válaszom az, hogy mi nem adhattuk fel a magyar hadsereget már azért sem, mivel nem létezett. (Ugy van, igaz!) Léteztek gyalog és lovas magyar ezredek, ezek léteznek most is, sőt szaporodtak tüzéri és más technikai csapatokkal, melyek eddig nem léteztek. (Éljen!)

A 67-ki törvényhozás egy közös hadsereget és mellette egy magyar nemzeti honvédséget alakított, s igen helyesen cselekedett. Most, midőn a két legközelebbi nagy szomszéd államoknak — egyiknek egy millió négyszázezer, a másiknak egy millió kétszázezernyi egységes hadseregök van — a közös hadsereget két külön sereggé választani annyit tett volna, mint az összes monarchiát és ezzel együtt Magyarországot a legnagyobb veszélynek tenni ki. (Ugy van!)

Oly államok, melyek pénz- és véderőre nézve egyenlő erősek vagy erősebbek a szomszédállamoknál, önállólag szervezik hadi erejüket; olyanok, melyeknek véd- vagy pénzereje gyöngébb mint a környező államoké, másokkal egyesülnek a célból, hogy közös véderejük elégséges legyen, és ezt úgy szervezik, a mint szükséges, hogy a célnak megfeleljen. A legujabb időben ez sok, még dynastiára nézve is elkülönzött államok között történt; nálunk már rég történt, mert egyik fő oka volt a *pragmatica sanctio* keletkezésének. (Igaz, ugy van!)

Abból azonban, hogy egy nép egy másikkal közösen szervezi véderejét, nem következik, hogy állami létét adná fel; de abból, hogy, ámbár aránylag gyöngébb más hatalmas szomszéd államoknál, ezt féltékenység szempontjából tenni nem akarja, könnyen következhetik, hogy nem csak államiságát, de magát az államot is elveszti. (Igaz!)

Az ellenzék egy része e kérdésben a nemzetnek oly tanácsot ad, mind milyent adott a kigyó a paradicsomban. A különálló hadsereget az államiság főfeltételének szereti oda állítani, mondván: „egyetek belőle és mindentudók lesztek“, de én nem tartok ezen kecsegtető hangoktól, mert a magyar közvélemény józan felfogása meg tudja választani a valót a valótlantól. (Éljen!)

Van még egy vád, melyből az ellenzék egy része zászlót csinált saját számára, és ez az, hogy a 48 nincs visszaállítva; ezt kell tehát visszaállítani. E vád még türesebb, mint a többi. (Halljuk!)

Európa igen sok államában keletkezett 1848-ban új alkotmány. Én nem tudok egyet sem, hol az ma, ha csak fővonásaiban is, léteznék. Magyarország az egyetlen állam, hol a 48-ki alkotmánynak minden lényeges pontja ismét vissza van állítva. (Ugy van!) A mi változtatott, azt a nemzet változtatta meg azért, mert semmi értékkel sem bírt és mégis összeütközéseket idézett elő. (Igaza van!)

Azonban egy bizonyos értelemben elfogadom azt, hogy a 48 nincs visszaállítva. (Halljuk!)

Igenis, a 48 nincs visszaállítva, mert Erdélyben nem Janku uralg ez időben, hanem uralkodik az alkotmányosan hozott törvény, mely az uniót végkép létesítette. (Viharos éljen.)

Nincs visszaállítva a 48, mert Horvátország nem egy nagy ellenséges tábor többé, hanem Magyarországnak hű és elégedett társországa. (Éljen!)

Nincs visszaállítva a 48, mert Fiumét nem lázadt horvát csapatok tartják elfoglalva, hanem Horvátország szabad beleegyezésével a magyar korona külön területének nyilvánított. (Élénk helyeslés.)

Nincs visszaállítva a 48, mert a nemzetiségi kérdést, melyet akkor bunkóval és kaszával kezdettek kettévágni, a méltányosság és testvériség alapján a törvény oldotta meg. (Helyes!)

Nincs visszaállítva a 48, mert országgyűlésünk küldöttsége nem zárandokol a reichstaghhoz, hogy onnan elutasittassék, hanem delegatiók intézik a közös ügyeket, közösen elfogadott alapokon. (Éljen!)

Nincs visszaállítva a 48, mert a fölállítandó honvédség nem fog többé azon helyzetbe jönni, hogy a hadsereg ellen harcoljon, hanem azzal együtt fogja védeni, ha kell, Magyarországot és a monarchiát netaláni megtámadás ellen. (Ugy van, éljen!)

Nincs visszaállítva a 48, mert a teljhatalmu nádor lehetetlen állása, melynek áldozatául esett egy nemeslelkű herceg (Ugy van!) megszűnt, és helyette a királyi pár keresi fel évenként azon örömet, melyet boldog népei szemléletében boldog fejedelmek találnak. (Viharos éljen!)

Mind ennek ellenkezőjét kívánják-e azok, kik a változatlan 48-at teszik jelszavukká? Én ezt nem hiszem, és nem tudom hinni; de nem lehet-e attól tartani, hogy ha az alig nyert jogalap felforgatása tűzetik ki programmul, a 48 csakugyan változatlanul lehetne visszaállítva?

Határozottan és habozás nélkül kell tehát visszautasítania a nemzetnek azon programmot, mely ily veszélynek tenné ki az országot.

És most engedjék, hogy röviden összevonjam a lefolyt három év történetét és kijelöljem azon érdemet, melyet e részben a kormánynak és annak tagjai között magannak akarnék tulajdonítani. (Halljuk!)

Magyarország azon jogok visszaállítását kérte, melyek nélkül sem ő, sem a monarchia nem gyarapodhatott volna. A király bölcsességében teljesíté a nemzet kívánságát. (Éljen!)

A kormánynak és illetőleg az önök volt képviselőjének, nékem — egyedüli érdemem, hogy mint a korona tanácsosa, soha sem mondtam egyebet, mint azt: „Uram, bizzál a magyar nemzetben. Ha egyszer egyezményre lép, azt meg is tartja. (Éljen, éljen!) A mily szívóssággal követelte ősi jogait, oly szilárdsággal fog ragaszkodni királyához és az egyszer elfogadott és szentesített törvényes alapokhoz.“ (Szünni nem akaró helyeslés.)

Én meg vagyok győződve, a nemzet választói e hitet meg fogják erősíteni. (Ugy van! tartós, viharos éljen és taps.)

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the upper middle section of the page.

DE BALLAGI GEZA

Faint, illegible text in the lower middle section of the page.

Extensive faint, illegible text covering the bottom half of the page, likely bleed-through from the reverse side.

